

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN YAPTIKLARI RESİMLERDE OYUNCAK ÇİZİMLERİNİN İNCELENMESİ

Bil.Uzm. Yıldız KARAMAN
Milli Eğitim Bakanlığı,
Mehmet Akif İÖO, Erbaa-TOKAT
yildiz.ky@gmail.com

Prof.Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Gelişimi Bölümü, ANKARA
koksalsaysel@gmail.com

ÖZET

Araştırma okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların yaptıkları resimlerdeki oyuncak çizimlerinin değerlendirilmesi, cinsiyet, yaş grubu, devam edilen okul türü ve okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresinin resimlerdeki oyuncak çizimlerini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla planlanmıştır. Araştırma, Gümüşhane İl Merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarındaki anasınıfları ve bağımsız anaokullarında bulunan dört-beş yaş grubundaki toplam 132 çocukla yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak, çocukların yaptıkları resimler ve araştırmacılar tarafından geliştirilen Resimleri Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 12 paket programı yardımı ile değerlendirilmiştir. Sınıflama düzeyinde elde edilen değişkenler arasındaki bağımlılık testleri için Ki-Kare testi kullanılmıştır. Teorik beklenen değeri 25+ olan kros tablolarda Pearson Ki-Kare testi, teorik beklenen değeri -5 olan 2X2 kros tablolarda ise Fisher's Exact testi kullanılmıştır. Kros tablolarda gözlere düşen denek sayılarının yetersiz olması durumunda test uygulanamamıştır. Araştırma sonucunda çocuğun cinsiyeti ile çizdiği oyuncak sayısı, çocuğun oyuncaya göre resimdeki pozisyonu ve çizdiği oyuncanın şiddet içerikli olma durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir bağımlılığın olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Çocukların yaş grupları ve devam ettikleri okul türü ile çizilen oyuncaya çocuğa alan kişi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir bağımlılığın olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Araştırma sonucunda okul öncesi eğitime devam etme süresi ile resimde çizilen oyuncak sayısı, oyuncakla oynanırken çocuğun yanında olan kişi, resimde oyuncanın boyanma durumu, oyuncanın kime ait olduğu, çocuğa oyuncaya alan kişi, çocuğun oyuncaya göre pozisyonu ve oyuncanın şiddet içerikli olup olmaması arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$).

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, resim, oyun, oyuncak

ABSTRACT

This research was planned to evaluate toy drawings in the pictures drawn by children attending early childhood education and to determine whether gender, age group, school type and the duration of education affects the toy drawings drawn by children. This research was conducted among 132 children at the ages of 5 and 6

attending preschool classes of primary schools and independent preschools adherent to The Ministry of Education located at the centre of Gümüşhane Province. The pictures drawn by children and the Drawing Assessment Form constructed by the researchers were used as tools of data collection in the research. The data acquired from this research was evaluated by using SPSS 12.0 package program. Also percentage distribution and variation frequency were acquired. Chi Square test was used in the dependency tests performed for the variations acquired in the classificatory level. Pearson Chi Square Test was used in Crosstables that theoretical estimated value is +25 and Fisher's Exact test was used in 2x2 Crosstables that theoretical estimated value is -5. The test has not been implemented in case the number units per cell are not sufficient of Crosstables. At the end of the research, It is found that there was statistically a meaningful interdependence between the gender of child and the number of toys he/she draws, the position of child in the picture as compared to the toy and whether the toy in the picture he/she draws includes violence ($p<0,05$). It is proved that there was statistically a meaningful interdependence between school type the children attending, and age the person who gives the toy that he/she draws ($p<0,05$). As a result of the research, it is found that there was not any meaningful interdependence between the duration of early childhood education, and the number of toys in the picture, the person near the child playing the toy, the painting quality of the toy in the picture, to whom the toy belongs to, the person who gives the toy to the child, the position of the toy in the picture as to the child and whether the toy includes violence ($p>0,05$).

Key Words: Early childhood, drawing, play, toy

Giriş

Okul öncesi dönemde aktif öğrenmenin gerçekleştiği oyun ortamları önemlidir. Oyunun yanı sıra sanata yönelik etkinlikler aracılığı ile de aktif öğrenme gerçekleşebilmekte, sanat etkinlikleri yoluyla çocuklar kişisel yeteneklerinin farkına varmaktadırlar. Yetişkinler ise, sanat etkinlikleri aracılığıyla çocukları tanımakta ve onları yetenekleri doğrultusunda yönlendirme fırsatını bulmaktadırlar (Dinçer vd. 2003, s.50). Çocuğun duygu dünyasının gelişmesine yardımcı olacak en uygun koşullar, sanat dersleriyle sağlanabilir. Sanat eğitimi yalnızca yetenekli öğrencilere yönelik bir eğitim olarak değil tüm çocukların kişiliğini, farkındalık düzeyini ve algılama becerisini geliştirmek, kısaca duyarlılık eğitimi olarak görülmektedir (Yılmaz 2010, s.17). Çocuğun dünyasında resim, diğer sanat etkinliklerinden daha özel bir yer teşkil etmektedir. Çocukların resimle ilk teması eğlenceye olan ihtiyaçlarından ileri gelmektedir. Bu durum, çocuğun boyaya parmaklarıyla veya fırçayla dokunduğunda ortaya çıkabileceği gibi, renklerin çocukta merak ve eğlence hissi uyandırmasından dolayı da olabilmektedir. Bazı uzmanlara göre çocuklar sembolik olarak dünyalarını keşfetmek için çizmektedirler. Yetişkinler çocuklara doğru ortamı sağlayıp gerekli olanakları verdikçe çocuklar yaratıcı ve üretken olmaktadır. Çocuğun resim yapabilmesi için gereken koşulların iyi hazırlanması ise çocuktan başkalarının yönergelerini takip etmesini ve verilen şekilleri doldurmasını istemek yerine çocuğun kendini keşfetmesine ortam sağlamakla mümkündür (Gentle 1993; Collado 1999, s.3-15). Çocuklar resim malzemeleriyle belirli ölçütler çerçevesinde ama tümüyle özgürce

çalışmalar yaptıkça, eleştirel düşünmeyi öğrenecek ve sorun çözme yetisi kazanacaklardır (Striker 2005, s.9).

Çocukların yeteneklerinin, onların bilişsel, duygusal, sosyal ve fiziksel büyümelerindeki değişimlerle paralel bir şekilde geliştiği görülmektedir. Çocukların çizimleri de resimsel gelişim aşamalarına göre ilerlemektedir (Arslan 2002, s.58). Kağıda yapılan ilk işaret ve çizgiler, git gide birer sanat evresine dönüşerek ergenlik dönemine kadar gelişimini sürdürmektedir. Çocuk resmindeki gelişimi beş evrede ele almak mümkündür. Bunlar; iki-dört yaş aralığı karalama dönemi, dört-yedi yaş şema öncesi dönem, yedi-dokuz yaş şematik dönem, dokuz-on iki yaş gerçekçilik (gruplaşma) dönemi, on iki-on dört yaş aralığı ise görünürde doğalcılık dönemidir (Collado 1999 s.3-15; Yavuzer 2003, s.31). Yaklaşık iki yaşında çocuğun ilk çizgileriyle başlayan *karalama evresi*, yine yaklaşık dört yaşında ilk simgenin ortaya çıktığı zamana kadar sürer. Aslında bu ilk işaret çocuğun gelişimi açısından önemli bir adım sayılabilir. Çocuk, kendini yalnız çizerek, boyayarak değil, yazılı bir biçimde de ifade etmeye başlamıştır (Kehnemuyi 1977, s.12; Kırıçoğlu 1991, s.83; Yavuzer 2003, s.32). Çocuk fiziksel olarak elinde renkli kalemleri tutar tutmaz, kağıt üzerinde oynamaya başlar. Bu ilk dönem karalamaları yalnızca oyun ve alıştırma olarak görülmektedir. Çocuğun çizgileri ile varlıkların yapıları arasında anlamlı bir ilişki görülmez. Karalamaların herhangi bir şeyi temsil etmek niyetiyle yapılmadığı, tamamen, çocuğun o anki duygusal ve mantıksal sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Kehnemuyi 1977, s.13; Boriss-Krimsky 1999 s.26; Yavuzer 2003, s.32; Artut 2004b, s.29). Çocuğun çizgisel (artistik) gelişim sürecinde dört-yedi yaş grubu *şema öncesi dönem* olarak değerlendirilir. Bu yaş grubu algılama-kavrama ve öğrenmede belirgin bir işlevliliğin kazandığı bir dönem içine girer. Artık resimlerinde sadece çizgilerden oluşan biçimler yoktur. Nesnelere ve olaylar arasındaki ilişkilerin nedenlerini anlamaya bile kendi dünyasına göre onları ilişkilendirir (Oktay 1999, s.122; Arslan 2002, s.68). Çizgilerinde semboller, şemalara dönüştürerek anlam zenginleştirilmiştir. Mekan düşüncesi henüz gelişmediğinden eşyalar yüzeysel olarak yana yatık olup görünmeyen tarafları gösterilir. Saydamlık ve düzleme özelliği en çok bu yaşlarda görülür. Genellikle şekiller, eşyalar zemin çizgileri üzerinde yükselir. Bazı şekiller ise kağıt üzerinde dağınık, yüzer biçimdedir. Perspektif etkiler görülmez, plan yapma becerisinde gelişme hissedilir (San 1977, s.96; Artut 2004a, s.44). *Şematik dönem* (yedi-dokuz yaş) çocuğun çevresiyle, dış dünyasıyla ilişkisinin zenginleştiği bir dönemin başlangıcıdır. Bu dönemde çocuk artık toplumun bir üyesi olduğunun farkındalığını yaşar. Şemalar büyüyen çocuğun yaratıcı etkinliği, çocuk ile çevresi arasındaki giderek artan karşılıklı etkileşimin ürünü ve anlatımıdır (San 1977, s.101; Arslan 2002, s.75). Çocuklarının resimlerinde daha çok görsel ipucu veren, bilinen nesnelere rastlanır. Keşfedilen nesnelere tekrarlandığı görülür. Bundan sonra çocuk gerçeği arar ve gerçeği yansıtmak ister; ancak bu görsel gerçeği vermekte zorlanır (Kırıçoğlu 1991, s.93; Gürtuna 2004, s.66; Segal ve Bardige 2000, s.129). *Gerçekçilik (gruplaşma) döneminde* (dokuz-on iki yaş) çocuk ayrıntıya ilgi duymakta, renkleri gelişigüzel seçmek yerine, gerçeğe uygun bir biçimde seçmeye başlamaktadır. Resimsel şemalardan uzaklaşırken biçimlerde tekrarlama ve ritim özelliği öne çıkmaktadır. Çocuk resim yaparken yapamama endişesi taşımakta, detaya takılarak bütünden kopmaktadır. Bu nedenle resimleri biraz kuru olmakta ama daha gerçekçi öğeler de taşımaktadır. Resimlerde anatomiye uygun bir yapıda ve elbiseler giymiş olarak çizilen insan figürleri bol ayrıntılı olarak

işlenmektedir. Figür ve diğer öğeler arasındaki ilişki, düzenleme bakımından kurallara uymaya başlamıştır. Bu dönem resimlerinde hareketli figürler ve perspektif sıkça görülmeye başlar ve mekan anlayışı geliştiği gözlenir (San 1977, s.103; Kırıçoğlu 1991, s.96; Yavuzer, 2003, s.65-66; Kehnemuyi 2009, s.28). Ergenliğin başlangıcına rastlayan *görünürde doğalcılık döneminde* (on iki-on dört yaş) çocuk yakın çevresinde gördüğü objelerin orantılarını, boyutlarını, derinliklerini çizgilerine yansıtmaya çalışmaktadır. Çevre ve doğadaki değişkenlikleri ifade yetisi güçlenmiştir. Çocuk çizim ve boyama işlemlerinde daha dikkatli olmakta, odaklaştığı konularda kendi çabalarıyla başarılı olabilmektedir. Bu evrede insan figürünün büyük bir ayrıntıyla çizildiği ve cinsel özelliklerden haberdar olmanın büyük ölçüde artmasıyla, bunların resme yansıtıldığı gözlenmektedir (Kırıçoğlu 1991, s.102; Arslan 2002, s.83; Yavuzer 2003, s.67).

Çocuklar gelişmek ve büyümek için kendi yeteneklerine uygun olabilecek etkinlikler isterler. Bu etkinlikler arasında yer alan resim yapmanın yanı sıra oyun da çocuğun yaşantısında büyük bir öneme sahiptir. Oyun ve oyuncaklar çocuğun özel ihtiyaçlarına cevap veren çok yönlü işlevi olan bir etkinliktir (Özyeşer Cinel 2006 s.2-34). Çocuğun bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı gelişimi ve eğitimi için oyun ve oyuncaklar, beslenme ve uyku kadar önemlidir. Sevgiden sonra gelen en önemli ruhsal besin olan oyun ve oyuncaklar aracılığıyla, çocuk yaşamla ilgili deneyimler kazanır (Aral 2002, s.25). Oyun; insan davranışlarında bulunan ve çocuğun bilişsel gelişimini destekleyen önemli bir unsurdur. Piaget'e göre çocuğun bilişsel ve fiziksel gelişimine paralel olarak oyun gelişimi üç aşamada gerçekleşmektedir. Bu dönemler; pratik (alıştırmalı) oyun, sembolik oyun ve kurallı oyun dönemleridir. *Pratik (Alıştırmalı) oyun döneminde (sıfır-iki yaş)*; motor faaliyetler belirgindir ve bu dönemde oyun, çocuğun bedenini nesnelere ve bunların işlevlerini öğrenerek tekrarlaması ve bunu oyun haline getirmesi şeklinde görülmektedir. Bakma, emme, ellerini açıp kapama ve diğer bedensel eylemler ile bedenini, çevresini, çevresindeki nesnelere keşfetmekte, bedeninin ve nesnelere işlevini öğrenmektedir. Çocuk öğrendiklerini oyuna dönüştürmekte ve öğrendiği hareketleri tekrarlamaktadır. Bu aşamada yapı inşa oyunları görülmektedir. *Sembolik oyun döneminde (iki-yedi yaş)*; çocuklarda sembolik oyunlar görülmektedir. Sembolik oyun temsili düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Sembolik oyunda çocuk gerçeği dışsal baskılar olmaksızın kendine göre biçimlendirmektedir ve bunu ben'i doyurmak için yapmaktadır. Gerçekte olan önemli olayları oyunda kullanan çocuk, gerçeğe uyma zorunluluğu olmadığı için değişiklikler oluşturur. Sembolleştirme ile koltuk epe, ayakkabı arabaya dönüşebilir; çocuk oyunlarında baba-anne, doktor ya da hayvan rollerine girebilir. Çocuğun sembolleştirme yeteneği onun bilişsel gelişimi ile doğru orantılı olarak artmaktadır. *Kurallı oyun döneminde (yedi-on iki yaş)*; sembolik oyunda azalma görülmektedir. Oyunlarda roller daha eş güdüm kazanmış ve gelişmiştir. Gerçekçi ayrıntılara dikkat edilir. On iki yaşındaki çocuklar kuralların konuluş amaçlarını ve değiştirilebileceğini anlayabilirler. Oyun kadar kurallarında önemli olduğu ve uymayanların cezalandırıldığı bu dönemde çocuk benmerkezci düşünceden kurtulmakta ve sosyal normlara uymayı öğrenmektedir (Aral vd. 2001, s.9-21; Sevinç 2004, s.74). Oyunun en önemli malzemesi oyuncaklardır. Çocuklar oyuncaklarla oynar ve dünyayı öğrenirler. Oyuncaklar bir çocuğun hayal gücü, ilgisi, keşfetmesi, yapılandırması, eğitimi, bilişsel gelişimi ve cinsiyet rolünü öğrenmesi ile ilişkilidir. (Peter ve Tiffany 1984, s.213). Çocukların yaratıcılıklarını, yeteneklerini kolaylaştırarak onların eğitimsel işlevlerini tamamlamalarına yardımcı olan oyuncak ve oyun

materyalleri, gelişimin her alanını uyarmaları açısından farklı yaş ve zihin düzeyindeki tüm çocuklar için gereklidir (Tezel Şahin 1993, s.9-10).

Oyuncak ve oyun materyallerini inceleyen, ayrıca çocuk resimlerini konu edinen araştırmaların yapılmış olduğu dikkati çekmektedir. Erdoğan vd. (2004) Türkiye’de anasınıflarına devam eden çocukların oynamak istedikleri yerleri ve oynamak istedikleri kişileri belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmada, veri toplama aracı olarak çocukların yaptıkları resimlerini kullanmışlardır. Araştırma sonucunda çocukların genel olarak doğa, park gibi açık alanlarda oynamayı tercih ettikleri, çocukların en yaygın oyun aracı olarak salıncağı gördükleri, daha sonra sıra ile kaydırak, top, ip, araba, balon, tahterevalli, vb. oyun araçlarını tercih ettikleri saptanmıştır. Peter ve Tiffany (1984 s.215), Caldera vd. (1989, s.74), Martin (1995, s.1469) ve Alexander ve Hines (2002, s.475) yaptıkları araştırmalarda çocukların oyuncak tercihlerinin cinsiyetlerine ve yaşlarına göre farklılaştığı bulmuşlardır. Butler vd. (1995, s.604) ile Gross ve Hayne (1998, s. 175) tarafından yapılan araştırmalarında, çizim yapan çocuklar ile anlatım yapan çocuklar arasında çizim yapan çocuklar lehine bulgulara ulaşıldığı, çizim yapan çocukların daha fazla detaylı bilgi verdiklerini, daha fazla iletişim içinde oldukları belirlenmiştir. Polat ve Darıca (1999 s.34) tarafından altı-on bir yaş grubundaki kız ve erkek çocukların hamile anne çizimlerindeki cinsiyetle ilgili farklılıkları incelemek amacıyla yapılan bir araştırma sonucunda kızların çizimlerinde erkeklerinkine oranla süsleme ve daha fazla detay olduğu belirlenmiştir. Aşkaroğlu (2006)’nun yaptığı diğer bir araştırmada ise çocuğa öğretilen ve gösterilen her türlü şiddet ögesinin, resim yapma yoluyla açığa çıktığı; içerik, biçim ve renk gibi bir takım değerler açısından resimlerde şiddet içeren çizgi filmlerden etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Walker vd. (2003, s.191)’nin araştırmasında da benzer sonuçlara rastlanmıştır.

Literatür incelendiğinde, çocukların yaptıkları resimler aracılığı oyuncak tercihlerini inceleyen herhangi bir araştırmanın olmadığı dikkati çekmektedir. Hem okul öncesi dönemde resim yapmanın hem de oyuncağın önemini vurgulayan, bu araştırma; okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların yaptıkları resimlerdeki oyuncak tercihlerinin değerlendirilmesi, cinsiyet, yaş grubu, devam edilen okul türü ve okul öncesi eğitime devam süresinin resimlerdeki oyuncak çizimlerini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Yöntem

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Gümüşhane il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarındaki anasınıflarına (5 yaşında 44 çocuk) ve bağımsız anaokullarına (4 yaşında 34 çocuk, 5 yaşında 54 çocuk) devam eden toplam 132 (60 kız, 72 erkek) çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada gönüllü olan ve normal gelişim gösteren (herhangi bir gelişim geriliği veya parçalanmış aile yaşantısı olmayan) çocuklarla çalışılmıştır.

Ölçme Araçları

Resimleri Değerlendirme Formu:

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen Resimleri Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Anket Formunda “Genel Bilgiler” ve “Yapılan Resimle İlgili Bilgiler” olmak üzere iki bölüm bulunmaktadır. *Genel Bilgiler*: Formun “Genel Bilgiler” bölümünde çocuğun cinsiyeti, yaş grubu, okul türü ve okul öncesi eğitime devam süresi bilgilerini içeren toplam 5 soru bulunmaktadır. *Yapılan Resimle İlgili Bilgiler*: Resimleri Değerlendirme Formu’nun bu bölümünde “oyuncaklarımla oynuyorum” konulu resimlerin içeriğine yönelik sorular bulunmaktadır. Bu bölümde çocuğun çizdiği oyuncakların sayısı, oynadığı oyuncak, oyuncakla oynadığı yer, oyuncakla oynarken yanında olan kişi/kişiler, çizdiği oyuncakın boyanma durumu, çizdiği oyuncakın kime ait olduğu, çocuğun çizdiği oyuncak kendisine aitse oyuncak alan kişi, çizdiği oyuncak ile oynadığı oyun, çizdiği oyuncakın çocuğa göre konumu, çizdiği oyuncakın şiddet içerikli olup olmama durumuna ait bilgileri içeren toplam 10 soru yer almaktadır.

İşlem

Resimleri Değerlendirme Formu’nda yer alan “Genel Bilgiler” bölümü grup öğretmeninin yardımıyla ailelerle kurulan iletişimden ve çocukların kişisel dosyalarından alınarak doldurulmuştur. Araştırmada çocuklara “Oyuncaklarımla Oynuyorum” konulu resim çalışması yaptırılmıştır. Araştırmacı, grup öğretmenleri ile birlikte sınıflara girerek çalışmayı uygulamıştır. Çocuklara “Sizin hangi oyuncaklarınız var, hangilerini daha çok seviyorsunuz, bu oyuncakların renkleri ne, bu oyuncaklarla oynarken yanınızda kim ya da kimler oluyor, oyuncakla nerelerde oynuyorsun?” gibi açık uçlu sorular sorulmuştur. Sonra da çocuklara “Şimdi oyuncaklarınızla oynadığınız yerde olduğunuzu düşünün, neresi olduğunu hayal edin. Bulduğunuz yerde bana anlattığınız bu oyuncakların olduğunu ve sizin onlarla oynadığınızı gözünüzde canlandırın. Şimdi sizlerle bir resim çalışması yapacağız. Bu resimde az önce bana anlattığınız oyuncaklarla oynarken kendinizi ve oyuncakınızı çizmenizi istiyorum. Oyuncakla nerede oynadığınızı ve varsa yanınızda olan kişilerin de resmini yapmaya çalışın” denerek yönerge verilmiştir. Ardından çocuklara pastel boyalar, renkli kalem boyalar ve A4 kağıtları verilmiş, çocuklar renkleri kullanmada özgür bırakılmıştır. Çocukların resimlerini tamamen bitirmeleri beklenecek herhangi bir zaman sınırlaması konmamıştır. Resimleri Değerlendirme Formu’nun “Yapılan Resimle İlgili Bilgiler” bölümü resmini bitiren her çocuğa bireysel olarak uygulanmış, uygulanırken çocukların yaptıkları resimlerle ilgili verdikleri cevaplar araştırmacının hazırlanmış olduğu cevap kağıdına kaydedilmiştir.

Verilen Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler SPSS 12 paket programı ile değerlendirilmiştir. Değişkenlere ait frekans ve yüzdesel dağılımlar elde edilmiştir. Sınıflama düzeyinde elde edilen değişkenler arasındaki bağımlılık testleri için Ki-Kare testi kullanılmıştır. Teorik beklenen değeri 25+ olan kros tablolarda Pearson Ki-Kare testi, teorik beklenen değeri -5 olan 2X2 kros tablolarda ise Fisher’s Exact testi

kullanılmıştır. Kros tablolarda gözlere düşen denek sayılarının yetersiz olması durumunda test uygulanamamıştır. Anlamlılık seviyesi olarak 0,05 kullanılmış olup, $p>0,05$ olması durumunda anlamlı bir bağımlılığın veya ilişkinin olmadığı, $p<0,05$ olması durumunda anlamlı bir bağımlılığın veya ilişkinin olduğu belirtilmiştir (Büyüköztürk 2002).

Araştırma bulguları ve tartışma

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların cinsiyetlerinin, yaş gruplarının, okul türünün ve okulöncesi eğitime devam etme sürelerinin oyuncak çizimleri üzerindeki etkilerine ait bulguları ve yorumları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Oynadıkları Oyuncaklara Yönelik Yaptıkları Resimlere İlişkin Dağılımlar ve Ki-Kare Testi Sonuçları

		CİNSİYET					
		Kız		Erkek		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Oyuncak sayısı	Bir oyuncak	30	50,0	19	26,4	49	37,1
	İki oyuncak	11	18,3	20	27,8	31	23,5
	Üç ve üstü oyuncak	19	31,7	33	45,8	52	39,4
	TOPLAM	60	100,0	72	100,0	132	100,0
Ki-Kare=7,825 Sd=2 ; p=0,019<0,05							
Oynanılan oyuncak	Bebek	25	41,7	6	8,3	31	23,5
	Ev	5	8,3	3	4,2	8	6,1
	Hayvan	10	16,7	1	1,4	11	8,3
	Arabalar	2	3,3	39	54,2	41	31,1
	Yap-boz vb eğitici oyuncak	4	6,7	6	8,3	10	7,6
	Mutfak eşyaları	7	11,7	1	1,4	8	6,1
	Top	2	3,3	6	8,3	8	6,1
	Tabanca	0	0,0	6	8,3	6	4,5
	Diğer	5	8,3	4	5,6	9	6,8
	TOPLAM	60	100,0	72	100,0	132	100,0
Test Uygulanmadı							
Oyuncakla oynanılan yer	Evde/odasında	31	51,7	45	62,5	76	57,6
	Dışarıda (parkta/bahçede)	24	40,0	25	34,7	49	37,1
	Diğer	5	8,3	2	2,8	7	5,3
	TOPLAM	60	100,0	72	100,0	132	100,0
Test Uygulanmadı							
Oyuncakla oynanırken çocuğun yanında olan kişi	Yanında kimse yok	36	60,0	40	55,6	76	57,6
	Anne	9	15,0	8	11,1	17	12,9
	Baba	5	8,3	8	11,1	13	9,8
	Kardeş	5	8,3	11	15,3	16	12,1
	Tüm aile	5	8,3	5	6,9	10	7,6
	TOPLAM	60	100,0	72	100,0	132	100,0
Ki-Kare=2,138 Sd=4 ; p=0,710>0,05							
Resimde oyuncuğun boyanma durumu	Oyuncak boyanmış	53	88,3	54	75,0	107	81,1
	Oyuncak boyanmamış	7	11,7	18	25,0	25	18,9
	TOPLAM	60	100,0	72	100,0	132	100,0
Ki-Kare=3,789 Sd=1 ; p=0,051>0,05							

Oyuncağın kime ait olduğu	Çocuğun	57	95,0	67	93,1	124	93,9
	Diğer	3	5,0	5	6,9	8	6,1
	TOPLAM	60	100,0	72	100,0	132	100,0
Fisher's Exact $p=0,728>0,05$							
Çocuğa oyuncacı alan kişi	Anne	28	46,7	25	34,7	53	40,2
	Baba	15	25,0	29	40,3	44	33,3
	Diğer	17	28,3	18	25,0	35	26,5
	TOPLAM	60	100,0	72	100,0	132	100,0
Ki-Kare=3,591 Sd=2 ; $p=0,165>0,05$							
Oyuncakla oynanılan oyun	Arabacılık	2	3,3	42	58,3	44	33,3
	Evcilik	49	81,7	13	18,1	62	47,0
	Top oyunları	3	5,0	6	8,3	9	6,8
	Lego, yap-boz oyunları	3	5,0	5	6,9	8	6,1
	Diğer	3	5,0	6	8,3	9	6,8
	TOPLAM	60	100,0	72	100,0	132	100,0
	Test Uygulanmadı						
Çocuğun oyuncacı göre pozisyonu	Çocuğun yanında	40	66,7	48	66,7	88	66,7
	Çocuğun elinde	5	8,3	7	9,7	12	9,1
	Çocuktan uzakta	2	3,3	10	13,9	12	9,1
	Diğer	1	1,7	3	4,2	4	3,0
	Çocuk yok	12	20,0	4	5,6	16	12,1
	TOPLAM	60	100,0	72	100,0	132	100,0
Ki-Kare=10,388 Sd=4 ; $p=0,0034<0,05$							
Oyuncağın şiddet içerikli olma durumu	Şiddet içerikli	0	0,0	9	12,5	9	6,8
	Şiddet içerikli değil	60	100,0	63	87,5	123	93,2
	TOPLAM	60	100,0	72	100,0	132	100,0
Fisher's Exact $p=0,004<0,05$							

Tablo 1 incelendiğinde, cinsiyet ile çocukların resimlerinde çizdikleri oyuncak sayısı arasında Ki-Kare testi sonucunda anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Kızlar daha çok “bir oyuncak” çizerken, erkekler daha çok “üç ve üstü sayıda oyuncak” çizmişlerdir. Kız çocuklarının genelde bir tane oyuncak çizmelerinin nedeni olarak çizimlerdeki nesnelerin üzerinde daha fazla düşünüp, ayrıntılarına ve süslemelerine daha fazla zaman ayırmaları nedeniyle resimlerinde yalnızca bir oyuncak üstünde odaklanmalarına yol açmış olabileceği söylenebilir. Polat ve Darıca (1999, s.34) da, 6-11 yaş grubundaki kız ve erkek çocukların hamile anne çizimlerinde cinsiyetle ilgili farklılıklarını incelemek amacıyla yaptıkları araştırmada, kız ve erkek çocuklardaki cinsiyetle ilgili farklılaşmanın çok erken yaşta başladığını belirtmişlerdir. Çocukların cinsiyet farklılıklarının resimlerine yansıdığını, kızların çizimlerinde erkeklerinkine oranla süsleme ve daha fazla detayın olduğunu bulmuşlardır.

Tablo 1’de, kızların % 41,7’si resimlerinde bebek, % 16,7’si hayvan, % 11,7’si mutfak eşyaları, % 8,3’ü ev, % 8,3’ü diğer oyuncaklar, % 6,7’si yap-boz vb eğitici oyuncak, % 3,3’ü araba, % 3,3’ü top çizerken hiçbirinin tabanca çizmediği; erkeklerin % 54,2’si araba, 8,3’ü bebek, 8,3’ü yap-boz vb eğitici oyuncak, 8,3’ü top, % 8,3’ü tabanca, % 5,6’sı diğer oyuncaklar, % 4,2’si ev, % 1,4’ü hayvan, % 1,4’ü mutfak eşyaları çizdikleri görülmektedir. Tabloda kızların en çok oyuncak bebek ile erkeklerin ise arabalarla oynadıkları dikkati çekmektedir. Ayrıca kız çocuklarının araba resmi yapmayı neredeyse hiç tercih etmedikleri belirtilmiştir. Kız çocuklarının resimlerinde insan figürü, özellikle bebek resimleri çizmekten, erkek çocuklarının ise araba resimleri

çizmekten hoşlanıyor olmaları da bu durumun açıklanmasını sağlayabilir. Okulöncesi dönemde çocuğun hayal gücünü geliştiren oyuncaklar cinsiyete göre farklılaşabilir. Kız çocuklar için evcilik köşesinde bebek oyuncakların önemli olmasına karşılık, bakkalcılık köşesinde erkek çocukların teraziye ihtiyacı olabilir. Kızlar ev ile ilgili oyuncaklardan, kitaplardan hoşlanırlarken, erkekler futbol topu, oyuncak tüfek, tabanca, küçük otolar, tren, kurulup sökülebilen makineler, legolar ve hikaye kitaplarını tercih edebilirler. Top gibi bazı oyuncaklar ise her iki cinsiyetten çocuğun da ilgisini çektiği bilinmektedir (Yavuzer 2004 s.65; Poyraz 2003 s.60). Çocukların oyuncak seçimlerinde cinsiyete özgü öğeleri dikkate aldıkları görülmektedir. Martin (1995, s.1454) okul öncesi dönemdeki çocukların kendileri ve başkalarının oyuncak seçimleri hakkında yorum yapmaları istendiğinde, çocukların kendileri ve diğer çocukların oyuncak seçimleri hakkında karar verme yolu olarak hem cinsiyet etiketini, hem de cinsiyete dayalı eşleştirmeyi kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Alexander ve Hines (2002, s. 474) ve Tuzcuoğlu vd. (2006 s.455) tarafından yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmış olup çocukların oyuncak tercihlerinin cinsiyetlerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Çocuklar oyuncak seçiminde cinsiyet ayırımına dikkat etmeyi kendi başına karar verebilirken, bazen bu durum çocuğun anne ve babasının yönlendirmeleriyle de oluşabilmektedir. Oyuncak seçiminde ebeveynlerin etkisi birçok araştırmacı tarafından incelenen bir konudur. Peter ve Tiffany (1984, s.215) çalışmalarında, erkeklerin daha sıklıkla kas gücüne dayalı nesnelere seçtiği, kız çocuklarının kadınsı oyuncaklarla oynadıkları, çocuğun oyuncak seçiminin önemli derecede ana babanın oyuncak seçimi ile ilişkili olduğu, bununla birlikte ana babanın oyuncak seçiminin cinsiyet rol sınıflandırması ile ilgili olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır. Caldera vd. (1989, s.74-75) ebeveynlerin çocuklarını belirli bir cinsiyete yönelik oyuncaklarla oynamaya teşvik edip etmediğini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, çocukların ebeveynlerinin kontrolü altındayken kendi cinsiyetine yönelik olan oyuncaklarla daha çok oynadıklarını tespit etmiştir. Bununla birlikte ellerinde başka hiçbir alternatif oyuncak olmamasına ve ebeveynlerin etkisi kontrol edilmesine rağmen yeni yürümeye başlayan çocukların kendi cinsiyetlerine göre üretilmiş oyuncaklara göre karşı cinse yönelik olan oyuncaklarla daha az ilgilendikleri sonucuna da ulaşmışlardır.

Kızların % 51,7'si evde/odasında, % 40'ı dışarıda, % 8,3'ü diğer yerlerde oynadıkları; erkeklerin ise % 62,5'i evde/odasında, % 34,7'si dışarıda, % 2,8'i ise diğer yerlerde oyuncakla oynadıkları belirlenmiştir (Tablo 1). Kız çocuklar ile erkek çocukların oyuncakla oynadıkları yerlerin oranları benzerlikler göstermektedir. Erdoğan vd. (2004 s.285-299) yaptıkları araştırmada çocukların oynamak istedikleri alanlara göre kız ve erkek çocuklar arasındaki farkın önemsiz olduğu, bununla birlikte kapalı alanlarda oynamayı kız çocuklarının erkeklere göre daha fazla tercih ettikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Ki-Kare testi sonucunda cinsiyet ile çocukların resimlerinde oyuncakla oynarken yanında olan kişi arasında ve çocukların resimlerinde oyuncakın boyanma durumu arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Araştırmaya alınan çocukların resimlerinde çizdikleri figürleri çoğunlukla (%81,1) boyadıkları belirlenmiştir. Bu nedenle cinsiyetin oyuncak boyama durumunu değiştirmedeği söylenebilir. Erdoğan vd. (2004 s.285-299) tarafından yapılan araştırmada çocukların oynamak istedikleri kişilere göre kız ve erkek çocukları arasındaki farkın önemsiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu araştırmamızın sonuçlarıyla paralellik

göstermektedir. Tablo 1'de kızların % 95'inin, erkeklerin % 93,1'inin yaptığı resimlerindeki oyuncuğun kendilerine ait olduğu görülmektedir. Yapılan Fisher's Exact testi sonucunda cinsiyet ile resimdeki oyuncuğun ait olduğu kişi arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Kız olsun, erkek olsun çocuklar çizdikleri oyuncakların genelde kendilerine ait olduğunu ifade etmişlerdir.

Çocuğa oyuncuğu alan kişi incelendiğinde kızların % 46,7'sine annesi, %28,3'üne diğerk kişiler, % 25'ine ise babasının aldığı belirlenmekte iken; erkeklerin % 40,3'üne babası, % 34,7'sine annesi, % 25'ine ise diğerk kişilerin aldığı belirlenmiştir. Yapılan Ki-Kare testi sonucunda cinsiyet ile çocuğa oyuncuğu alan kişi arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Araştırmaya alınan çocuklara oyuncak alan kişilerin daha çok anne ve baba olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle çocuklar cinsiyetleri ne olursa olsun oyuncaklarını çoğunlukla anneleri veya babaları tarafından alındığını ifade ettikleri söylenebilir.

Tablo 1 incelendiğinde, kızların oyuncaklarıyla en fazla evcilik oynamayı, erkeklerin ise daha çok arabacılık oynamayı tercih ettikleri görülmektedir. Poyraz (2003 s.60)'a göre, kız çocukları evcilik, komşuculuk, okulculuk doktorculuk gibi oyunları oynarken, erkek çocuklar genellikle uçak, füze, tren, gemi gibi oyuncaklar ile savaşıklık, çeşitli meslek oyunları, koşmaca ve top oyunlarını tercih etmektedirler. Bu durum çocuğun cinsiyet rolüne göre yaşamını sürdürmek istemesiyle açıklanabilir. Ayrıca çocukların oyuncak tercihleri ile ilgili bulgular hatırlanacak olursa kızların daha çok bebek, erkeklerin de araba resmi çizdikleri saptanmıştı. Buna bağlı olarak kızların evcilik, erkeklerin de arabacılık oynamalarının doğal olduğu söylenebilir. Yapılan Ki-Kare testi sonucunda cinsiyet ile resimlerdeki çocuğun oyuncuğa göre pozisyonu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Her iki cinsiyete ait çocuklar resimlerde oyuncaklarını yüksek bir oranla kendi yanlarında çizmişlerdir. Ancak kız çocukları erkeklere oranla daha çok resimlerinde kendilerini çizmedikleri bulunmuştur. Kız çocukları resimlerinde çizmeyi planladığı asıl konu olan oyuncaklarının üzerinde daha çok durup zaman harcamaları, oyuncaklarını erkeklere göre çok az bir oranda olsa, daha çok boyamak ve süslemek istemeleri nedeniyle sadece oyuncak figürünü çizenlerin oranı erkeklerden fazla olduğu söylenebilir.

Yapılan Fisher's Exact testi sonucunda cinsiyet ile çizilen oyuncakların şiddet içerikli olup olmama durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Araştırmada kızların tabancayla hiç oynamadığı, erkeklerin tabancayla % 8,3 oranında oynadıkları saptanmıştır. Yavuzer'e göre (2003, s.66) erkek çocukları resimlerinde tabanca, tank gibi şiddet içeren savaşıklık öğelerini kızlara oranla çok daha sık bir şekilde kullanmaktadırlar. Bu nedenle kızların çizimlerinde savaş ile ilgili öğelerin olmamasının doğal olduğu söylenebilir. Erkek çocukları şiddetin hakim olduğu savaş oyuncaklarıyla oynamaktan, onların resimlerini yapmaktan hoşlanmaktadırlar. Erkek çocukları kızlara göre şiddet olaylarına daha fazla ilgi duymakta ve etkilenmektedirler. Bu etkiyi oyunlarında, sosyal ilişkilerinde ve resimlerinde daha çok yansıtmaktadırlar. Aşkaroğlu (2006) çocuğa öğretilen ve gösterilen her türlü şiddet öğesinin, resim yapma yoluyla açığa çıktığını, resimlerinde içerik, biçim ve renk gibi bir takım değerler açısından farklılık yarattığını belirtmiştir. Bouhaimed vd. (2008, s.1-4) tarafından Kuveyt'te oyuncak silahlar nedeniyle gözde oluşan yaralanmalar ve travmaları rapor etmek amacıyla yapılan çalışmada oyuncak silahtan yaralanan

çocukların çoğunluğunu (% 89) erkeklerin oluşturduğu bulunmuştur. Bu bulgu yapılan bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Çocukların yaş gruplarına (anaokuluna devam eden dört yaş, anaokuluna devam eden beş yaş ve anasınıfına devam eden beş yaş) göre oynadıkları oyuncaklara yönelik yaptıkları resimlere ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde; yaş grupları ile çocuğun çizdiği oyuncak sayısı arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). 4 Yaş grubundaki çocuklar çizim becerisi olarak beş yaş çocuklara göre daha geride olmalarına karşın resimlerinde sembolik de olsa birden fazla oyuncak çizebilmişlerdir. Collado (1999, s.3-15) üç ya da dört yaşlarında pek çok çocuk gözlemlenebilir sembolik şekilde fikirlerini, duygularını ve anılarını çizme yoluyla kaydedebildiklerini ifade etmiştir. Bu nedenle küçük ya da büyük yaş gruplarında olsun tüm çocuklar resimlerinde kendileri ne kadar isterse o kadar oyuncak çizdikleri söylenebilir. Yaş grupları ile oynanılan oyuncak arasındaki sonuçlar incelendiğinde, dört yaş çocuklarının yaptıkları resimlerde, resimdeki çoğunun bebekle oynadığı (% 34,3), ardından sırayla araba, yap-boz vb eğitici oyuncak, hayvan top, ev ve diğer oyuncaklarla oynadığı görülürken bu çocukların hiçbirinin yaptığı resimlerde tabanca ve mutfak eşyaları ile oynamadığı belirlenmiştir. Anaokuluna devam eden beş yaş çocuklarının çoğunun araba ile oynadığı (% 25,9) ardından sırayla, bebek, mutfak eşyaları, hayvan oyuncak, yap-boz vb eğitici oyuncak, top, tabanca, ev ve diğer oyuncaklarla oynadığı; anasınıfına devam eden yaş çocuklarının ise çoğunun araba ile oynadığı (% 39,5), ardından sırayla bebek, hayvan, ev, mutfak eşyaları, top, tabanca ve yap-boz vb eğitici oyuncakla oynadığı saptanmıştır. Dört yaşlarındaki çocuklar daha çok bebek resmi çizerken beş yaş çocukları çoğunlukla araba oyuncakını çizmişlerdir. Her yaş grubundaki çocukların çoğunlukla araba ve bebek oyuncaklarını tercih ettikleri belirlenmiştir. Erdoğan vd. (2004, s.285-299) çocukların yaygın olarak top, ip, araba, balon, tahterevallli, deniz araçları, dönme dolap, uçurtma, bisiklet, kum havuzu, şemsiye vb. oyun araçlarını tercih ettikleri saptanmıştır.

Araştırmada, yaş grupları ile çocukların resimleri arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. Yaş grupları ile oyuncakla oynanılan yer arasındaki dağılımlara bakıldığında, yaş grubu ne olursa olsun çocukların büyük bir kısmının evde/odasında oynadığı görülmektedir. Ancak dört yaşındaki çocukların okulu ve ebeveynin iş yeri gibi farklı yerlerin belirtildiği diğer yerlerde hiç oynamadığı dikkati çeken bir durumdur. Dört yaş çocukları beş yaş çocuklarına göre mekan ve yaşantı konusunda daha az deneyim sahibi oldukları için küçük çocuklar diğer yerleri resimlerinde bu nedenle hiç çizmemiş olabilirler. Resimde oyuncakla oynayan çocuğun yanında olan kişi durumu incelendiğinde, dört yaşlarındaki çocukların yanlarında beş yaş çocuklarına göre daha çok tüm aile üyelerinin bulunduğu saptanmıştır. Bu durum dört yaşlarındaki çocukların oyun oynarken yanlarında bir yetişkinin olmasına ihtiyaç duymaları, beş yaşındaki çocukların ise daha özgür ve yardımsız oynayabildikleri ile açıklanabilir. Tüm yaş gruplarındaki çocukların çoğunlukla resimlerdeki oyuncakları boyadıkları Ki-Kare testi sonucunda yaş grupları ile resimde oyuncakın boyanma durumu arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Çocuklar kaç yaş grubunda olursa olsun yaptıkları resimlerde figürlerin içlerini boyamayı sevmektedirler. Bu nedenle bütün yaş gruplarındaki çocukların oyuncaklarını çoğunlukla boyadıkları söylenebilir.

Yaş grupları ile oyuncağın ait olduğu kişi arasındaki sonuçlar incelendiğinde, dört yaşlarındaki çocukların tamamının çizdikleri oyuncağın kendilerine ait olduğunu ifade ettiği görülmektedir. Bu durumun o dönemdeki çocukların benmerkezci yaklaşımlarının beş yaşlarındaki çocuklara oranla daha fazla olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Benmerkezcilik Piaget' göre çocukların dünyayı kendi bakış açılarından değerlendirmesi ve olayları başka bir insanın görüşü açısından değerlendirmekte zorlanması durumudur (Kandır, 2005, s.28). Ayrıca bu durum çocuklardan resim yapmaları istendiğinde yönerge olarak "oyuncaklarımla oynuyorum" konusunun verilmesi nedeniyle de oluşmuş olabilir. Bu yönerge her yaş grubundaki çocukların çoğunun kendi oyuncaklarını akıllarına getirmelerine yol açtığı için kaç yaşında olursa olsunlar çocukların büyük bir kısmının kendi oyuncaklarını çizdikleri söylenebilir. Yapılan Ki-Kare testi sonucunda yaş grupları ile çocuğa oyuncağı alan kişi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Bu ilişki dört yaş grubundaki çocuklarının ve anaokuluna devam eden beş yaşlarındaki çocukların daha çok anneleri tarafından, anasınınına devam eden beş yaş grubunun ise babaları tarafından alınan oyuncakları çizmeleri yönündedir. Araştırmaya alınan dört yaş grubundaki çocukların tümü bağımsız anaokuluna devam etmektedirler. Oyuncağın anneleri tarafından alındığını ifade eden beş çocuklar incelendiğinde ise dört yaşlarındaki çocuklar gibi onların da anaokuluna devam ettikleri görülmektedir. Bu durum çocukların yaş gruplarının yanında devam ettikleri okul türünün de etkisiyle oluştuğu söylenebilir. Dört-beş yaş çocuklarına eğitim veren kurumlara her ne kadar çalışmayan annelerin çocukları devam etse de çoğunlukla çalışan annelerin çocuklarını daha küçük yaşlardan itibaren okul öncesi eğitim kurumlarına gönderdikleri bilinmektedir. Bu durumda çalışan annelerin ekonomik bağımsızlıklarının olmasından dolayı çocuklarına oyuncak olma oranlarının fazla olması nedeniyle anasınınınına devam eden çocuklara göre daha çok annelerinin aldıkları oyuncakların resimlerini çizmiş olabilir.

Yaş grubu ile resimdeki oyuncakla oynanılan oyun arasındaki dağılımlar incelendiğinde, çocukların büyük bir kısmının evcilik ve arabacılık oynadığı görülmüştür. Oğuzkan ve Avcı, (2000, s.9) çocuğun önemli bir uğraşı olan oyunun gerçekleşmesinde oyuncakların rolü son derece önemli olduğunu, oyun ve oyuncakların birbirinden ayrılmayan bir bütün olduğunu ifade etmişlerdir. Dört ve beş yaşlardaki çocuklar sembolik oyunlar oynarlar. Örnek olarak çocuk boş bir bardaktan su içer, bir bloğu bir tren yerine koyabilir. Sembolik oyunlar aracılığıyla çatışmalarını dışarıya yansıtır, duygusal dengesini sağlar (San Bayhan ve Artan, 2005, s.53). Yaş gruplarının çocuğun oyuncağına göre pozisyonunu etkilemediği görülmektedir. Çocuklar kaç yaşında olursa olsunlar oyuncağın onlar için önemi büyüktür. Oğuzkan ve Avcı (2000, s.9)'ya göre yetişkinler için değerli eşyaları ne kadar önemi ise, çocuklar için de oyuncakları o kadar önemlidir. Bu nedenle çocukların büyük bir kısmı oyuncaklarını yanında veya elinde gibi kendilerine yakın pozisyonlarda çizmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Dört yaş grubundaki çocukların çizdiği oyuncaklarda şiddet içerikli öğelere hiç rastlanmazken, beş yaş grubundaki çocukların şiddet öğeleri içeren oyuncak resimleri çizmelerinin nedeni olarak büyük çocukların küçük çocuklara oranla daha hareketli olmaları, aksiyon ve savaşçılık filmleriyle oyunlarına daha meraklı olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca büyük çocuklarının küçüklere göre, hayatın gerçekleriyle ilgili olumlu veya olumsuz birçok konu hakkında bilgi ve deneyim sahibi

olmalarından, medya ya da başka ortamlar yoluyla şiddet öğelerine daha çok rastlamalarından kaynaklandığı da söylenebilir.

Tablo 2 Çocukların Devam Ettikleri Okul Türüne Göre Oynadıkları Oyuncaklara Yönelik Yaptıkları Resimlere İlişkin Dağılımlar ve Ki-Kare Testi Sonuçları

		OKUL TÜRÜ					
		Bağımsız Anaokulu		İlköğretime Bağlı Anasınıfı		Toplam	
		n	%	n	%	N	%
Oyuncak sayısı	Bir oyuncak	33	37,5	16	36,4	49	37,1
	İki oyuncak	22	25,0	9	20,5	31	23,5
	Üç ve üstü oyuncak	33	37,5	19	43,2	52	39,4
	TOPLAM	88	100,0	44	100,0	132	100,0
Ki-Kare=0,508 , Sd=2 ; p=0,775>0,05							
Oynanılan oyuncak	Bebek	22	25,0	9	20,5	31	23,5
	Ev	5	5,7	3	6,8	8	6,1
	Hayvan	7	8,0	4	9,1	11	8,3
	Araba	24	27,3	17	38,6	41	31,1
	Yap-boz vb eğitici oyuncak	9	10,2	1	2,3	10	7,6
	Mutfak eşyaları	6	6,8	2	4,5	8	6,1
	Top	6	6,8	2	4,5	8	6,1
	Tabanca	4	4,5	2	4,5	6	4,5
	Diğer	5	5,7	4	9,1	9	6,8
	TOPLAM	88	100,0	44	100,0	132	100,0
Test Uygulanmadı							
Oyuncakla oynanılan yer	Evde/odasında	48	54,5	28	63,6	76	57,6
	Dışarıda (parkta/bahçede)	34	38,6	15	34,1	49	37,1
	Diğer	6	6,8	1	2,3	7	5,3
	TOPLAM	88	100,0	44	100,0	132	100,0
Test Uygulanmadı							
Oyuncakla oynanırken çocuğun yanında olan kişi	Yanında kimse yok	48	54,5	28	63,6	76	57,6
	Anne	12	13,6	5	11,4	17	12,9
	Baba	9	10,2	4	9,1	13	9,8
	Kardeş	9	10,2	7	15,9	16	12,1
	Tüm aile üyeleri	10	11,4	0	0,0	10	7,6
	TOPLAM	88	100,0	44	100,0	132	100,0
Ki-Kare=6,358 , Sd=4 ; p=0,174>0,05							
Resimde oyuncakın boyanma durumu	Oyuncak boyanmış	72	81,8	35	79,5	107	81,1
	Oyuncak boyanmamış	16	18,2	9	20,5	25	18,9
	TOPLAM	88	100,0	44	100,0	132	100,0
Ki-Kare=0,09, Sd=1 ; p=0,753>0,05							
Oyuncağın kime ait olduğu	Çocuğun	81	92,0	43	97,7	124	93,9
	Diğer	7	8,0	1	2,3	8	6,1
	TOPLAM	88	100,0	44	100,0	132	100,0
Fisher's Exact p=0,268>0,05							
Çocuğa oyuncak alan kişi	Anne	42	47,7	11	25,0	53	40,2
	Baba	21	23,9	23	52,3	44	33,3
	Diğer	25	28,4	10	22,7	35	26,5
	TOPLAM	88	100,0	44	100,0	132	100,0
Ki-Kare=11,233 Sd=2 ; p=0,003<0,05							

Oyuncakla oynanılan oyun	Arabacılık	27	30,7	17	38,6	44	33,3
	Evcilik	40	45,5	22	50,0	62	47,0
	Top oyunları	7	8,0	2	4,5	9	6,8
	Lego, yap-boz oyunları	7	8,0	1	2,3	8	6,1
	Diğer	7	8,0	2	4,5	9	6,8
	TOPLAM	88	100,0	44	100,0	132	100,0
Test Uygulanmadı							
Çocuğun oyuncuğa göre pozisyonu	Çocuğun yanında	61	69,3	27	61,4	88	66,7
	Çocuğun elinde	9	10,2	3	6,8	12	9,1
	Çocuktan uzakta	7	8,0	5	11,4	12	9,1
	Çocuk yok	9	10,2	7	15,9	16	12,1
	Diğer	2	2,3	2	4,5	4	3,0
	TOPLAM	88	100,0	44	100,0	132	100,0
Test Uygulanmadı							
Oyuncağın şiddet içerikli olup olmaması	Şiddet içerikli	5	5,7	4	9,1	9	6,8
	Şiddet içerikli değil	83	94,3	40	90,9	123	93,2
	TOPLAM	88	100,0	44	100,0	132	100,0
Fisher's Exact p=0,480>0,05							

Tablo 2 incelendiğinde okul türü ile çocukların resimlerinde çizdikleri oyuncak sayısı arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Tabloya göre okul türünün resimlerdeki oyuncak sayısını etkilemediği görülmektedir. Okul türü ne olursa olsun çocukların hepsi az ya da çok sayıda oyuncaklarıyla oynamaktadırlar. Okul türüne bakılmaksızın çocukların genellikle bebek ve araba oyuncaklarıyla oynamayı tercih ettikleri görülmektedir. Okul türü ile oyuncakla oynanılan yer arasındaki dağılım incelendiğinde, çocukların daha çok ev/oda, okul veya ebeveyn iş yeri gibi kapalı alanlarda oynadıkları tespit edilmiştir. Bu durum çocukların çizdikleri oyuncakların genelde iç mekanlarda oynanılan türlerde olduklarından kaynaklanıyor olabilir. Yapılan Ki-Kare testi sonucunda okul türü değişkeni ile oyuncakla oynarken çocuğun yanında olan kişi arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Okul türünün çocukların resimde yanlarında çizdikleri kişiyi her hangi bir şekilde etkilemediği görülmektedir. Çocuklar hangi okul türüne devam ederse etsin yanında olan kişinin kendi isteğiyle ilgili olduğu söylenebilir.

Tablo 2 incelendiğinde, okul türü ile çocukların yaptıkları resimlerde oyuncuğun boyanma durumu arasında bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Her iki okul türünde de çocukların genelde resimlerdeki oyuncakları boyadıkları görülmüştür. Artut (2002)'un boyama işlemi çocuklar için son derece zevklidir ifadesi yapılan bu araştırmadaki bulguyu destekler niteliktedir. Okul türü ile çocukların resimlerinde çizdikleri oyuncuğun ait olduğu kişi arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Her iki okul türündeki çocukların tamamına yakını resimde çizdiği oyuncuğun kendisine ait olduğunu ifade etmektedir. Çocuklardan resim yapmaları istendiğinde yönerge olarak “oyuncaklarımla oynuyorum” konusunun verilmesi çocuklarda kendi oyuncaklarını düşünmelerine yol açtığı için çoğunun kendi oyuncaklarını çizdikleri söylenebilir. Resimde çocuğa oyuncuğu alan kişi incelendiğinde okul türü ile çocukların yaptıkları resimlerdeki oyuncuğu çocuğa alan kişi arasında anlamlı bir bağımlılığın olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Bağımsız anaokullarında olanlarda oyuncuğun “anne” tarafından alınma durumu daha yüksek görülürken, anasınıflarında oyuncuğun “baba” tarafından alınma durumu daha yüksek görülmektedir.

Bu durumun bağımsız anaokullarındaki çocukların annelerinin çoğunluğunun çalışan bayan olup, maddi bağımsızlıklarını sağlamış olmaları nedeniyle anasınıfındaki çocukların annelerine göre çocuklarına daha sık oyuncak alabildiklerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 2’de okul türü fark etmeksizin çocukların büyük bir kısmının evcilik ve arabacılık oynadığı görülmektedir. Araştırmaya dahil edilen tüm çocukların en çok bebek ve araba ile oynamaları genelde evcilik ve arabacılık oynamalarına neden olmuş olabilir. Araştırmada, okul türünün çocuğun oyuncuğa göre pozisyonunu değiştirmedığı sonucuna da ulaşılmıştır. Çocuklar hangi okul türüne devam ederse etsinler oyuncak onlar için çok önemlidir. Bu nedenle çocukların büyük bir kısmı oyuncaklarını yanında veya elinde gibi kendilerine yakın pozisyonlarda çizmeyi tercih ettikleri söylenebilir. Yapılan Fisher's Exact testi sonucunda okul türü ile çocukların resimlerinde çizdikleri oyuncuğun şiddet içerikli olup olmaması arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Tablo sonucunda çocuklar ister bağımsız anaokuluna, isterse anasınıfına devam ediyor olsun çizimlerinde şiddet öğelerini çok az bir oranda kullandıkları görülmüştür. Okul türü çocuklardaki şiddet göstergelerini değiştirmemektedir.

Araştırmada, çocukların okul öncesi eğitime devam etme süreleri ile yaptıkları resimlere yönelik sonuçlara da bakılmıştır. Çocukların okul öncesi eğitime devam etme sürelerine göre oynadıkları oyuncaklara yönelik yaptıkları resimlere ilişkin dağılımlar ve ki-kare testi sonuçları incelendiğinde çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresi ile oyuncak sayısı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Okul öncesi eğitime devam süresi ile oynanılan oyuncak arasındaki dağılımlar incelendiğinde, çocuklar okul öncesi eğitime kaç yıl devam ederse etsinler en çok bebek ve araba ile oynadıkları görülmüştür. Yapılan Ki-Kare testi sonucunda okul öncesi eğitime devam etme süresi ile çocukların resimlerinde oyuncakla oynarken yanında olan kişi arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Okul öncesi eğitime devam etme süresi kaç olursa olsun çocukların büyük bir kısmının oyuncuğuyla tek başına oynadıkları belirlenmiştir. Yapılan Ki-Kare testi sonucunda okul öncesi eğitime devam etme süresi ile resimde oyuncuğun boyanma durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Çocuklar için resimlerini boyama işlemi çok zevk verici olduğu için okul öncesi eğitime kısa ya da uzun süre devam etseler de çocukların büyük bir kısmının çizdikleri oyuncuğu boyadıkları söylenebilir. Yavuzer (2003, s.48)’e göre çocuklar hiçbir ayırım yapmadan ve önceden kararlaştırmadan renkleri kullanır. Renklerin özellikle üç ana rengin tanınması ve adlarının öğrenilmesi dört-beş yaşlarına rastlamaktadır. Bu yaşta yapılan figür ve boyamalarda, bir nesneyi boyamak için seçilen renk ile canlandırılan nesne arasında ilişki yoktur. Hangi renkler çocuğun hoşuna gidiyorsa o rengi kullanır.

Resimde çizilen oyuncuğun kime ait olduğu ile ilgili sonuçlar incelendiğinde, okul öncesi eğitime devam etme süresi ile çizilen oyuncuğun ait olduğu kişi arasından anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Çocuklarla yapılan çalışma sırasında onlardan “oyuncaklarımla oynuyorum” konusunu içeren bir resim yapmalarının istenmesi çocukların kendi oyuncaklarını düşünmelerine neden olmuştur. Bu nedenle çocuklar okul öncesi eğitime kaç yıl devam ederse etsinler kendilerine ait olan oyuncakları daha çok çizdikleri söylenebilir. Okul öncesi dönemde olan çocukların benmerkezci davranışlar göstermeleri bu durum ile ilişkilendirilebilir.

Piaget'e göre iki-yedi yaş arasında olan anaokulu çağındaki çocuklar "işlem öncesi" dönemdedir. "Ben-merkezcilik" bu dönemdeki çocuklarda görülen özelliklerden birisidir. Çocuğun benmerkezci davranışı oyun dağarcığında da görülür (Peker, 2001, s.251; Köksal Akyol, 2011, s.85-86). Çocuklar içinde buldukları dönemin benmerkezcilik özelliğinin gösterdiği için de kendi oyuncakların çizmiş yada oyuncağın kendilerinin olduğunu söylüyor olabilir. Okul öncesi eğitime devam süresi ile çocuğa oyuncağı alan kişi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Çocukların daha çok anneleri ve babaları tarafından alınan oyuncakların resimlerini yaptıkları görülmektedir. Çocukları en iyi tanıyan, onların neye ihtiyaçlarının olduğunu en iyi şekilde bilerek oyuncak alan kişiler onların anne ve babalarıdır. Bu durumu ebeveynlerin çocuklarına sağladıkları okul öncesi eğitimin süresi doğal olarak değiştirmemektedir. Bu nedenle çocuklar okul öncesi eğitime kaç yıl devam ederse etsin en çok anne ve babaların aldıkları oyuncaklarla oynadıkları söylenebilir.

Okul öncesi eğitime devam süresi ile oyuncakla oynanılan oyun arasındaki dağılımlar incelendiğinde, çocuklar okul öncesi eğitime kaç yıl devam ederse etsinler yine evcilik ve arabacılık oyunlarını oynamayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu durum bu yaşlardaki çocukların sembolik oyunlar oynamasıyla ilişkili olabilir. Yapılan Ki-Kare testi sonucunda okul öncesi eğitime devam etme süresi ile resimlerde çocuğun oyuncağı olan pozisyonu arasında anlamlı bir bağımlılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Okul öncesi eğitime devam süresine göre her iki gruptaki çocukların resimlerde de çocukların oyuncakları yüksek bir oranla kendi yanlarında çizdikleri görülmektedir. Çocukların yaşantısında oyun ve oyuncaklar önemli bir yere sahiptir. Oyun ve oyuncaklar çocukların gelişimi için besin kadar gerekli olan ve yaşamlarının doğal bir parçası niteliği taşıyan uğraşlardır. Çocuğun önemli bir uğraşı olan oyunun gerçekleşmesinde oyuncakların rolü son derece önemlidir (Oğuzkan ve Avcı 2000, s.9). Hiç okul öncesi eğitim almayan çocuklar da oyuncakları çok sevmekte ve önem vermektedirler. Bu nedenle çocuklar okul öncesi eğitimi kaç yıl alırsa alsın oyuncağı yakın pozisyonlarda buldukları söylenebilir. Okul öncesi eğitime devam süresi arttıkça resimlerdeki şiddet öğelerinin azaldığı; okul öncesi eğitime devam süresi azaldıkça da resimlerdeki şiddet öğelerinin arttığı görülmektedir. Fisher's Exact testi sonucunda okul öncesi eğitime devam süresi ile resimlerde çizdikleri oyuncağın şiddet içerme durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Araştırmaya alınan çocuklar en çok bebek ve araba gibi şiddet içermeyen oyuncaklarla oynadıkları için okul öncesi eğitime devam etme süreleri ne olursa olsun resimlerde şiddet öğelerine çok az yer verdikleri söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Okul öncesi dönemde çocukların yaratıcılıklarını geliştirdiği, çocuğun kendi dünyası ile ilgili gelişen fikirlerini ve kişisel deneyimlerini yansıtabilecek bir dizi sembollerini açığa çıkardığı, hem kendisi hem de çevresiyle barışık insanlar olarak yetişmelerini sağladığı, için iyi bir sanat eğitiminden geçirilmeleri önemli görülmektedir. Çocukların resim yapma istekleri önemsenerek, onların çizim becerileri üst düzeylere çekilmelidir. Çizim becerileri ancak deneyimler sayesinde gelişebilmektedir, bu nedenle çocuklara bu deneyimleri sağlayacak uygun ortamlar oluşturulmalıdır. Çocuklar çizme yoluyla kendileri ve dış dünyalarıyla iletişim kurarlar.

Çocukların kendi ifadelerini çizimde kullanmaları için çocuğa izin verilmeli çocuğun yaratıcı kabiliyetine inanılmalı, onların fikirlerine ve kendi estetik değerlerine saygı duyulmalıdır. Çocukların çizimleri birbirleriyle kıyaslanmamalı her çocuğun çizimi değerlendirilip, beğenildiğini belirten cümlelerle çocuklar motive edilmelidir.

Çocukların resimleri üzerinde cinsiyet rollerinin etkili olduğu görülmektedir. Kızlar ve erkekler çocukların çizmeyi tercihi ettikleri varlıklar farklılık gösterebilmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, bir kız çocuğu araba resmi çizmeyi, erkek çocuk ise bebek çizmeyi tercih edebilir. Yetişkinlerin bu durumlarda çocuğa müdahale etmemeleri gerekir. Çocuklar özgürce istediklerini çizebilmelidirler.

Öğretmen yetiştiren kurumlarda resim eğitiminin amaçları, çocuğun gelişiminde çizmenin ve boyamanın rolü ve sanatsal etkinliklerde yetişkinin rolü konularında öğretmen adaylarının bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Öğretmenlere hizmet içi eğitim vb. kurslarda resim eğitiminin önemini fark etmelerine yönelik çalışmalar yapılmalı ve bu konuda seminerler verilmelidir.

Çocuk gelişimi ve eğitimi açısından oyun ve oyuncaklar da çok önemli görülmektedir. Çocuğa oyun olanakları sunulması kadar oyunla ilgili eğitim materyallerinin sağlanması da dikkat edilmesi gereken bir konudur. Oyuncak seçiminde çocuğun yaşı, gelişim düzeyi, yetenekleri ilgi ve ihtiyaçlarına göre tercihler yapılmalıdır. Çocuğun kendi cinsiyetine yönelik oyuncaklarla oynamayı tercih etmesi onun cinsiyet rolünü öğrendiğinin göstergesi olsa da bu durum için ısrarcı olmamak gerekmektedir. Ebeveynler çocuklarına her iki cinsiyete yönelik oyuncakla oynama fırsatını vermeli ve çocuğu katı kurallar içinde sınırlamamalıdır. Çocukların karşı cinsle iletişim kurma ve oyuncaklarını paylaşma gibi etkileşimlerinin desteklenmesi, cinsiyet ayrımını azaltabilmektedir. Öğretmenler günlük etkinliklerini uygularken çocuklara toplum tarafından yüklenmiş olan cinsiyet rollerine karşı, farklı alternatifler de geliştirmelidirler.

Çocukların yaratıcılığını artırmak ve gelişim alanlarının tümünü daha iyi destekleyebilmek için okul öncesi dönemde sanat eğitimi ile oyuncak ve oyun materyallerine çok daha önem verilmesi gerektiği söylenebilir. Bunun için anne-baba ve eğitimcilerin bu konularda bilgilendirilmesi önemli görülmektedir. Bu araştırmada, çocukların oynadıkları oyuncaklar ile ilgili bilgilere çizimleri yoluyla ulaşılmaya çalışılmıştır. Çocuklara farklı konularda resimler yaptırıp çizimler analiz edilerek çocukların dünyalarını anlamaya yönelik yeni çalışmalar planlanabilir.

Kaynaklar

- Alexander, G.M., and Hines, M. 2002. Sex differences in response to children's toys in non-human primates (*cercopithecus aethiops sabaeus*). *Evolution and Human Behavior* (23): 467-479.
- Aral, N., Gürsoy,F., Köksal Akyol,A. 2001. Okul Öncesi Eğitimde Oyun. Ya-Pa Yayınları, İstanbul.
- Aral,N. 2002. Çocuk Gelişimi ve Oyuncak. Çoluk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimi Dergisi, (16);25.
- Arslan, H. 2002. İlköğretim 1.kademe az gören öğrencilerin çizgisel gelişimi. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Artut, K. 2002. Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Artut, K. 2004a. Okul öncesinde resim eğitimi. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Artut, K. 2004b. Okul öncesi resim eğitiminde çocukların çizgisel gelişim düzeylerine ilişkin bir inceleme. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(1); 223-133.
- Aşkaroğlu, B. 2006. Şiddet içeren çizgi filmlerin ilköğretim dönemi çocuklarının resimleri üzerine etkileri. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Boriss-Krinsky,C. 1999. The creativity handbook. Charles C Thomas. Publisher LTD. Springfield İllions U.S.A.
- Bouhaimed,M., Alwohaib,M., Alabdulrazzaq,S., Jasem,M. 2008. Toy gun ocular injuries associated with festive holidays in Kuwait. *Graefe's Archive for Clinical and Experimental Ophthalmology*, (8);1-4.
- Butler, S., Gross, J., & Hayne, H. 1995. The effect of drawing on memory performance in young children. *Developmental Psychology*, 31: 597-608.
- Büyüköztürk, Ş. 2002. Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorumları, Pegem Yayınları, Ankara.
- Caldera Y.M., Huston A.C., O'Brien M. 1989. Social interactions and play patterns of parents and toddlers with feminine, masculine, and neutral toys. *Child Development*, 60(1): 70-76.
- Collado, F.Y. 1999. The role of spontaneous drawing in the development of children in the early childhood settings. U.S. Department of education national resources information center (Eric), Reports descriptive (141): 3-15.
- Diñer,Ç., Demiriz,S. ve Şimşek,I. 2003. Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin sanat etkinliklerine yaklaşımlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 28 (129): 50.
- Erdoğan, S., Haktanır, G. Köksal Akyol, A., ve Çakır-İlhan, A. 2004. "Oyun oynamak istediğim yer" altı yaşındaki çocukların resimleri üzerinde bir inceleme: Türkiye Örneđi. OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı. 5-11 October 2003 Kuşadası/Türkiye, Bildiri Kitabı: 2. Ya Pa Yayın Pazarlama Sanayi ve Tic. A.Ş. s. 285-299, İstanbul.
- Gentle,K. 1993. Teaching painting in the primary school. Cassell Villiers House, New York.
- Gross, J., and Hayne, H. 1998. Drawing facilitates children's verbal reports of emotionally laden events. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 4:163-179.

- Gürtuna,S. 2004. Çocuk ve sanat eğitimi. Morpa Kültür Yayınları, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dizisi, İstanbul.
- Kandır,A., 2005. Bilişsel gelişim, Morpa Kültür Yayınları İstanbul.
- Kehnemuyi,Z. 1977. Çocuğun resim eğitimi. Redhouse Yayınları, İstanbul.
- Kehnemuyi,Z. 2009. Çocuğun görsel sanat eğitimi. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kırıçoğlu,O.T. 1991. Sanatta eğitim. Demircioğlu Matbaa, İstanbul.
- Köksal Akyol, A. 2011.Bilişsel Gelişim. Eğitim Psikolojisi. Ed. A. Ulusoy. Üçüncü Baskı Yayıncılık, 73-108. Ankara.
- Martin, C.L. 1995. Children's gender-based reasoning about toys. Child Development, 66(5): 1453-1471.
- Oğuzkan, Ş. ve Avcı, N. 2000. Okul öncesinde eğitici oyuncaklar. Oğul Matbaacılık. İstanbul.
- Oktay.A. 1999. Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem. Epsilon Yayıncılık, Ankara.
- Özyeşer Cinel, N. 2006. Farklı sosyo ekonomik düzeydeki 3-6 yaş grubu çocuğu olan anne babaların oyuncak ve oyun materyalleri hakkındaki görüşlerinin ve bu yaş grubu çocukların sahip oldukları oyuncak ve oyun materyallerinin incelenmesi.Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Peker, M.R. 2001. Anaokulu Çocuklarının Belirsizlik İçeren Sözlü İletişim Durumlarında Anlam Çıkarabilme Becerileri. Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi 14 (1): 251.
- Peter, O. and Tiffany, M. 1984. Parental toychoice stereotyping and its effects on child toy preference and sex-role typing. Journal of Social behavior and personality, 12(2): 213–216.
- Polat,F. ve Darıca,N. 1999. 6-11 yaş grubu çocuklarının hamile anne çizimlerinde cinsiyetle ilgili farklılıkların incelenmesi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi,(1);34.
- Poyraz, H. 2003. Okul öncesi dönemde oyun ve oyuncak, Anı Yayıncılık, Ankara.
- San,İ. 1977. Sanatsal yaratma ve çocukta yaratıcılık. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- San Bayhan,P., Artan,İ. 2005. Çocuk gelişimi ve eğitimi, İstanbul.
- Segal M. and Bardige, B. 2000. Your child at play five to eight years. A”Your Child at Play” Series Book. Newmarket Pres, New York.
- Sevinç, M. 2004. Erken çocukluk döneminde oyun, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Striker, S. 2005. Çocuklarda sanat eğitimi. Epsilon Yayınları, İstanbul.
- Tezel Şahin, F. 1993. Üç-altı yaş grubu çocuklarının anne babalarının çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. Bilim Uzmanlığı Tezi.Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Tuzcuoğlu,N., Güven,.G. ve Efe,K. 2006. 4-6 Yaş grubu çocuklarında oyuncak tercihlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi 1. Uluslar arası okul öncesi eğitim kongresi Bildiri Kitabı:1.Ya-Pa Yayıncılık, s. 455-473, İstanbul.
- Walker, K., Myers-Bowman, K.S., & Myers-Walls, J.A. 2003. Understanding war, visualizing peace: Children draw what they know. Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association, 20(4), 191-200.
- Yavuzer, H. 2003. Resimleriyle çocuk. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 20, Sayı 3, 2011, Sayfa 277-296

Yavuzer, H. 2004. Çocuğu tanımak ve anlamak, Remzi Kitabevi, İstanbul.
Yılmaz, M. 2010. Eğitimin her kademesine yönelik görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar. Data Yayınları, Ankara.